

Sikoqarfik kingulleq pillugu suleqatigiiffik – Iqaluit Juuni 4-5 2013: Eqikkaaneq

“Inuiaqatigiit ikittunnguugaluarluta uumassusillit assigiinngiaartut isumaginissaat sulissutigisinnaavarput. WWF qutsavigerusuppara suliniaqataanissatsinnut ikippallaatut isiginngimmatigut.” (Kalaaleq peqataasoq)

Iqalunni Juuni 4-5 2013 WWF-ip aaqqissuussaani suleqatigiinnermit una eqikkagaavoq. Suleqatigiinnermut peqataasussatut inuit Canadameersut Kalaallit Nunaanneersullu 50-it inutsiarlugit qaaqquneqarput, taakkua naalackersuisunut, sumiiffinni inuiaqatigiinnut, Inuit Kattuffiinnut kiisalu suliniaqatigiiffinnut naalackersuisunut atassuteqanngitsunut sinniisaapput kiisalu qaffasissumik ilinniagallit aamma peqataatinneqarlutik.

Suleqatigiinnermit nalunaarussiaq tamarmi tuluttut [uani](#) atuarneqarsinnaavoq. Suleqatigiinnerup siunertaraa misissuinernit inerniliinerit siaruaannissaat, Sikoqarfiup Kingulliup piujuartinneqarnissaanut qanorlu ineriartortinneqarnissaanut suliniutit

tutsuiginartu-
mik tunngavis-
saqaqqullugit
kiisalu
Canadap
Kalaallit
Nunaatalu
avannaani
immap sikuata
(Sikoqarfik
Kingulleq) qa-
noq nakkutigi-
neqarnissaanut
inuiat periar-
fissaat tusarni-
aaffigerusullu-
git, Issittumi
immap siku-
sartup annikil-
liartornerani

sumiiffik tamanna aasaanerani sikoqarfituarilertussaammagu. Inuit issuaaffigineqartut atii naalisakkami taakkartorneqanngillat.

Paasisutissat

“Sumiiffimmi annertunerusumik sikuujuarsimasumi uumasuaqqat tappiuannartut seqernup qinngorneranik pisariaqartitsisut amerliartulerput.”

Suleqatigiinnermi misissuinernit paasisat saqqummiunneqarput (ilisimatuut paasisaat kiisalu ileqqutoqqat naapertorlugit ilisimasat), taakkua ukiumi kingullermi WWF-ip tapersersugaanit pissarsiaapput ilaallu suleqatigiiffimmi peqataasuneersuullutik.

Kalaallit Nunaanni Canadamilu Inuit kattuffiisa 2012-imi Nuuummi naapeqatigineranni misissuinissap pisariaqartinneqarnera paasineqarpoq.

Pingaarnertut maluginiakkat ilagaat:

- Paasissutissiissutit tamarmik (ileqqutoqqanit ilisimatuunillu) Issittumi allanngoriartornerup kiisalu tamatuma uumasunut inunnullu qanoq sunniuteqarnissaata paasinissaanut iluaqutaapput

- Issittumi sumiiffinni assigiinngitsuni immap sikuata annikilliarternera assigiinngikkaluartoq, ileqqutoqqanit ilisimasat ilisimatuullu paasisaat naapertorlugit sukkatsikkiartuinnartumik sikuerukkiartorneraaneq tutsuiginarpoq
- Issittup avannarpasinneraani aasaanerani sikuusartoq aatsikkuminaannersaalluni sikusartutuaalissasoq naatsorsuutigineqarpoq
- Avannarpasissumi sunniutiaarnissaa ilimagineqartariaqarpoq, kingusinnerusukkullu apisalernerata kinguneranik sikullu annikilliarternera pissutigalugu, puisit sikuq qaavani piaqqiorfissiortarnerat ajornarsiartuaassaaq
- CO₂-mik aniatitsinerup annikillinera immap sikuanut sunniuteqajaartarpoq, siornatigullu pissutsit uterfigineqarsinnaasarlutik. CO₂-mik aniatitsinerup annikillisarinnissaanut iliuseqarnissaq utaqqimaarutiinnaraanni sunniuteqarnissaat ajornarsiartuaassaaq
- Sikusartumi uumassusillit assigiinngiiaartut immikkoorluinnartuupput, avannaanilu siku malittaralugu kiisalu sikuq ataani uumassusillit Issittumi tunngaviusumik uumassuseqartitsisuullutik, ilaatigut imaani miluumasunik nerisassaqtitsillutik
- Siku aakkaangat Issittup Imartaa uumassusillit tamat pisariaqartitaannik pilersorneqalartarpoq sikullu sinaani aamma pinngorartoqartarluni – taamaammat tamanna sikusarunnaarpat aamma uumassusiliisut annaaneqassapput

- Sikumi uumasut nutaat suli nassaariortorneqarput – tamakkua annaneqarnerisigut sunniutaasut paasinissaannut sikusartuq sukkavallaamik annikilliartorpoq
- Uumasut pissusilersornerisa allanngoriartornerat Inuit takusalerpaat (ass. nannut nunamiit puisinik malersuisut) kiisalu aalisakkat timmissallu naliginnaasumik siumorneqarneq ajortut ilaannilumi miluumasut soorlu aarluit takkuttalerlutik
- Sikup aakkiartornerata uumasunut sunniutaat Inuit takusalerpaat, assersuutigalugu uumasut angallavigisartakkaminnik allanngortitsinerisigut, uumasut peqqissusaasigut, amerlassusaasigut kiisalu periutsiminnik allanngortitsinerisigut
- Sumiiffinni piniartut oqaasii naapertorlugit, sajuppillatsitsisarlungi misissuinerit imaani miluumasut nujuarnerulernerannik kinguneqarsorineqarput
- Issittumi umiarsuit angallannerulersinnaalissapput – qaquguli niuernermit atatillugu umiarsuit tamaani angallatilerinissaat suli nalunarallarpoq
- Aatsitassarsiornerit ineriartortsinneranni angallavissatut periarfissat Issittumi uumassusilit inuillu unammilligassaat nutaat amerliartorput
- Inuiaqatigiit inuillu avannaani inuusut Issittup allanngoriartornerata kinguneranik unammilligassaat misissuinerit iliuuserisassanillu pilersaarusiornerni eqqumaffigineqartariaqarput
- Nunap qanoq iluaqutigineqarnerani siunissamilu qanoq iluaqutigineqarsinnaanerata takorloorneranut ilisimasat atorluarneqarnissaat pisariaqarpoq
- Naalagaaffiit tamat iliuuserisassanik ineriartortitsinerisa ilaat iluatsittut ilaat iluatsippallaanngillat. Uumassuseqarfiup tamassuma immikkuullarissup uumasut inuillu pisariaqartitaata piujuartinnissaanut iliuuseqassalluta periarfissaqarpugut.

Apeqqutit

“Misissuisoqartuarneratigut pitsaasunik aalajangersuinissatsinnut tunngavissaqalissaagut.”

Suleqatigiissitsinermit siunertat ilagaat inuit kateriitsillugit Sikoqarfik Kingulleq pillugu apeqqutit saqqummiunneqarnissaat. Apeqqutit tamakkua ukiuni tulluuttuni qanoq misissuinerit aqqissuinerit eqqumaffigineqassapput kiisalu sumiiffimmi misissuinerit pilersaaruteqartunut allanut siammaanneqassallutik (ass. ArcticNet, Kalaallit Nunaanni Aatsitassanut Ikummatissanullu Aqutsisoqarfik).

- Polynyas (sikumi imartat) – qanoq sivilutigisumik imartaanissaat naatsorsoneqarsinnaava? Qanoq ilillutik imartat pinngortarpat, sumiiffiilu qanoq nikerassappat?
- Misissuinerne kultuurit oqaluttuarisaanerlu (inuit inooriaasaat pillugu ilisimatusarneq). “Inuit ileqqui pinngortitallu nalinginnaasumik pissusaa”
- Inuiaqatigiit/piniartut ilisimasaat WWF-ip misissuinerne qanoq ilanngussinnaavai?
- Immap Issittumilu silap suut allannguutiginerusarpaat (piffissat nikerarnerat, isugutak/pujoq, aput)?
- Aatsitassarsiornermut atatillugu sikumik aserorterineq sajuppillatsitsisarnerlu kiisalu umiarsuit angallannerat uumasunut qanoq sunniuteqarpat?
- Inuit piniartortaat silap pissusaata allanngorneranut qanoq ilillutik pitsaasumik naleqqussarsinnaappat?
- Uumassuillit pillugit UNESCO-p suliniutaat Nunap Inoqqaavinut allanut qanoq ikiuutaappat? Suut allat aaqqissuunnissaat eqqarsaatigineqarsinnaappat?
- Imaani miluumasut akulikinnerusumik misissuiffigineqartariaqarsinnaapput (maannakkut ukiut qulikkaarlugit) silap pissusaata allanngornerata sunniutai paasilluarumallugit.

Inuit inooriaatsimikkut kultuurikkullu periarfissaat

“Nunap pinngortitallu tamatta inuunerput sunniuteqarfigaat. Illit suliatit uagutsinnut avannaani inuusunut allaniittunullumi iluaqutaassapput.”

Sikoqarfik Kingulleq uumasunut qanoq pingaaruteqartiginera kisiat WWF-ip pingaaruteqarsorinagu aammali imaani sikuq allannguuteqarnerata inunnut sunniutai pingaaruteqarsorai. Tassungalu atatillugu Inuit piniartortaasa ilaat aggersarpagut.

- Uumasut nalinginnaasumik septembarimi oktobarimiluunniit takkuttartut ukioq manna maajimi juunimilu takkussorput
- Uumasut takornartat takkuttualersut kinguaassiortalerunik sunniutissaat aarleqqutigineqarpoq – allanilli tamanna periarfissatut nutaatut isigineqarluni (soorlu aalisartunit)
- Sajuppillatsitsilluni misissuinerit isumakuluutigineqarput, imaanilu miluumasut nujuarnerulernerannut oqaaseqartunit pissutaasorineqarlutik
- Sumiiffinni najugallit qanoq naleqqussaasinnaanannut apeqqutit – inuiaqatigiit qanoq naleqqussarnissamut pilersaarusiorsinnaanerat pillugu Canadami naalakkersuisut (AANDC) aaqqissuussaqqarput. Issittumi Siunnersuisooqatigiit Issittumi Pisariaqarlunnartut pillugit Nalunaarusiaminni (Arctic Resilience Report) nerisassat isumannaallisaavigineqarnissaat immikkut eqqumaffigaat
- Issittumi allanngoriartorneq inunnit qanoq isumaqarfigineqarpa kiisalu inuussutissaqarnissaq kisiat eqqarsaatiginagu toqqissisimasumilli inuuneqarnissaminnut suut pisariaqartippaat.

Nakkutilliineq

“Sukkasuumik naammas-sisaqarniarsarigaangatta piffissaq sivilsuneq ator-tarparput. Akikillisaagaluaraangatta akisunerulertarpoq, kisimiilluta suliaqarniaraangatta tatigineqarneq attaveqarfiillu annaasarpagut.”

Sikoqarfik Kingulliup nakkutigineqarnissaa oqaluuserisassanut ilaavoq. Tassani ilanngunneqarput naalackersuisut (Kalaallit Nunaanni Canadamilu)

sumiiffimmi eqqaanilu inerisaaffigineqartussatut saqqummiussaat.

- UNESCO-p Uumassusillit pillugit Nalunaarusiaa iliuuserisinnaasanut tunngavissat ilaattut WWF-ip pingaarnersiorlugu tigulaariffigaa. Sumiiffinni najugallit peqataatinneqarnissaat naqissuserneqarpoq – kultuuri uumassusillilu assigiinngiaartut ilanngullugit eqqumaffigalugit
- Aalajangersuinissamut nakkutilliinissamullu nunap erngullu atorneqarnissaanut qanoq pilersaarusiornissat pillugit ilisimasat pingaaruteqarput
- Misissuinissani aalajangersuinernilu Issittumi allanngoriartornerup inuiaqatigiit inuillu avannaani najugallit qanoq sunnerneqarnissaat eqqumaffigineqartariaqarpoq
- Nunat tamat nakkutilliinissamut iliuusaasa ilaat iluatsittut ilaat iluatsinnginnerupput. Pinngortitaq immikkoorluinnartoq inuit uumasullu pinngitsoorsinnaanngisaat piujuartinniarlugu iliuseqarsinnaavugut
- Canadap Aalisarnermut Imarlu pillugu naalackersuisoqarfia silap pissusaata allanngornera pissutigalugu ajutoortoqarsinnaanera misissuiffiginikuuaa, tassanilu pingaarnerutinneqartut pingasuupput: Pisuussutit uumassusillit akornanni allannguutit (nungusaataanngitsumik aalisarnek annertunerpaamik eqqorneqarsinnaavoq); Umiarsuit angallavigisinnaasaasa sumiissusersiorfigisinnaasaasalu allanngornerat; kiisalu upalungaarsimasunik piaartumik ikiuериarsinnaasunik pisariaqartitsinerulerneq.
- Baffinip Kangerliumarngani aqqissuussamik pinngortitap misissorneqarnissaa (Strategic Environmental Assessment) Canadami naalackersuisut eqqarsaatigaat
- Issittup Imartaanut atasut naalagaaffiit tallimat peqataaffigisaannik nakkutilliinissami soqutigisaqatigiiffiit pillugit isumasioqatigiiffissaq “Issittup

Imartaa pillugu Siunnersuisooqatigiit” pilersinneqassasoq
siunnersuutigineqarpoq

- Nuna pillugu Nunavummi aalajangersakkat Nunavut iluani sumiiffiit illersoruminarnerulersippaat (ukiut qulit miss. allortarlugit eriagisassat aalajangiiffigineqartarput, Nunat Inoqqaavisa najugaat aalajangersaaffigineqanngitsut ukiut 30-40-t allortarlugit aalajangiiffigineqartartut)
- Kalaallit Nunavummilu najugallit pinngortitap qanoq illersorneqarnissaa pillugu “avataaneersut” isummersuutaat qularnartoqartittarpaat
- Kalaallit Nunaanni Nunavummilu inatsisartut kattullutik sumiiffik illersorniarlugu siunissami aalajangersorneqarsinnaasunik saqqummiussuineq assut iluarusuutigineqarpoq
- Piniakkat Canadamut Kalaallit Nunaannullu ikaartartut killilersuiffigineqarput. Sumiiffimmi uumasut kisinneqarsinnaangaluartut amerlassusivii pisarineqartullu killilersornerat ataatsimut nakkutigineqartariaqarput
- Inuit inuiaqatigiit akornanni inerisaanissamut siunnersuutitut akulerunnissaminut tamatigut piareersimaneq ajorput – minnerunngitsumik ineriartortitsinermut akerliuniartillutik
- Nunarsuarmit tamanit avanna nakkutigineqarpoq (Issittumi Siunnersuisooqatigiinnut taasisinnaatitaanatik peqataasalersut nutaat). “Nunarsuup immikkoortorta siornatigut nunarsuup sinnerani pissutsinut attuumasutut isigineqanngitsaq manna tamanit qiteritinneqalerpoq”
- Kalaallit Nunaanni sumiiffinni aalajangersimasuni uumassusillit assigiinngiaat misissoqqissaarneqarnikuupput. Ilisimatuut nalunaarusiaat ukkioq manna saqqummiunneqartussaavoq. Avannaata imartaa/The North Water Polynya tamanut atatillugu annertuumik pingaaruteqarpoq. Misissueqqissaarnermi inerniliussat nakkutilliissutissanut sulii ilanngussorneqanngillat
- Nakkutilliinermi atuisut ilisimasaasa annertunerusumik aallaavigineqarnissaat Kalaallit Nunaanni Naalakkersuisut soqutigisaraat (misiliummik suliariniagaq Pisuna)
- Kalaallit Nunaanni sumiiffiit eriagisassatut nakkutigineqartut nakkutigineqanngitsunit annerusumik sunngiffimmi angalasunit takornarianillu tikinneqakkajunnerupput (taamaammat sunnerneqarnerullutik)
- Canadami Aalisarnermut Imarlu pillugu naalakkersuisoqarfiata sumiiffiit Canadap Issittortaniittut assigiinngitsut naasoqarfiit uumasoqarfillu immikkuullarissut (EBSAs) nalunaarsornikuuaat – Issittumi sikorsuit pingaarutilittut EBSA-mut ilanngunneqarput (M’Clure kiisalu Nares Strædet)
- Misissuinerne aalajangersaaniarnernilu suleqatigiiffiit ilisimasanillu taarsiiffiqatigiittarnerit tamaani angerlarsimaffilinnit qujarunneqartarput. Inuit, qaffasissumik ilinniagallit, naalakkersuisut kiisalu suleqatigiiffiit naalakkersuisunut attuumassuteqanngitsut tatigeqatigiillutik ataqeqatigiillutillu suleqatigiinnissartik inerisartariaqarpaat.

Pisuussutit:

WWF

http://wwf.panda.org/what_we_do/where_we_work/arctic/last_ice_area/
http://www.wwf.dk/wwfs_arbejde/gronland_og_arktis/

ArcticNet

http://www.arcticnet.ulaval.ca/research/summary.php?project_id=45

Canadami naalakkersuisut/Canadian government

Department of fisheries and Ocean Climate risk assessment

<http://www.dfo-mpo.gc.ca/science/oceanographie-oceanographie/accasp/index-eng.html>

Canadami Nunap Inoqqaavinut tunngasut Avannaatalu ineriartornera/Aboriginal Affairs and Northern Development Canada

<http://www.aadnc-aandc.gc.ca/eng/1329158189051/1329158264671>

Canadami avatangiisit/Environment Canada: <http://www.ec.gc.ca>

Kalaallit Nunaanni Naalakkersuisut/Greenland Government

Kalaallit Nunaanni Naalakkersuisut, Ineqarnermut, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfik/Greenland Government, Ministry for Housing, Nature and Environment. Sumiiffiit eqqissisimatitat

http://dk.vintage.nanoq.gl/Emner/Landsstyre/Departementer/Dep_for_boliger_Natur_og_Miljoe/NaturAfd/Nunat%20eqqissisimatitat.aspx

Kalaallit Nunaanni Naalakkersuisut, Nunamut namminermt, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfik. National Park/Inuttussuseq uumassusillillu pillugit suleqatigiiffik, Nuuk (maaji 2000). Saqqummiussat uani atuarneqarsinnaapput./Greenland Government, Ministry for Domestic Affairs, Nature and Environment. National Park/Man and Biosphere Reserve Workshop, Nuuk (May 2010). Presentations are found here:

<http://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Departementer/Boliger-Natur-og-Miljoe/Naturafdelingen/Nationalparken-i-Nord-og-Oestgroenland/Workshop-2010>

Kalaallit Nunaanni Naalakkersuisut, Nunamut namminermt, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfik. Nalunaarut FM 2010. Nationalparkimi kiisalu Nunatta avannaani kangianilu suliassatut aaqquissuussap killiffia./Greenland Government, Ministry for Domestic Affairs, Nature and Environment. Redegørelse FM 2010. Status for strategiarbejdet om Nationalparken og Biosfæreområdet i Nord- og Østgrønland.

<http://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Natur/DK/Nationalparken/Redeg%C3%B8relse.pdf>

Kalaallit Nunaanni Naalakkersuisut, Aatsitassanut ikummatissanullu aaqquissuisoqarfik. Aatsitassarsiornissamut paaanissamullu akuersisutit, maannakkut suliarisassatut aaqquissuussat (2009-mi uuliasiornissamut suliariniakkat kiisalu 2009-mi atortussiassat pillugit suliniutit aaqquissuunnerat./Greenland Government, Bureau for Minerals and Petroleum. Website with information on current licenses, legislation, current strategies (2009 hydrocarbon strategy and 2009 mineral strategy).

<http://www.bmp.gl/>

Danmarkimi Avatangiisit Nukissiornerlu pillugit qullersaqarfik (siornatigut DMU). Kalaallit Nunaanni avannaani kangianilu nationalparkimut atasuni uumassusilinnik illersuinissaq. Immikkut ilisimasallit nalunaarusiaat 729 (2009). Nationalparkimi uumassusillit sumiiffii pingaarutillit nunap assingisigut saqqummiussat./ Danish Center for Environment and Energy (formerly DMU). Biologiske beskyttelsesområder i nationalparkområdet, nord og østgrønland. Faglig rapport 729 (2009). Mapping biological hot spots in the Greenland National Park area.

<http://www2.dmu.dk/pub/fr729.pdf>

Danmarkimi Avatangiisit Nukissiornerlu pillugit qullersaqarfik (siornatigut DMU). Issittup Imartaani Kalaallit Nunaata/Danmarkip killeqarfiata iluaniittumi sumiiffiit qajassuuttariallit. Ilisimatuut nalunaarusiaat 43 (2012). Kalaallit Nunaanni sumiiffinni qajassuuttariallinni umiarsuit angallanneri pillugit ilisimatuut nalunaarusiaat./ Danish Center for Environment and Energy (formerly DMU). Identifikation af sårbare marine områder i den grønlandsk/danske del af Arktis. Videnskabelig rapport 43 (2012). Scientific report mapping vulnerable marine areas in relation to shipping in Greenland. <http://www2.dmu.dk/pub/sr43.pdf>